

Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishjelma (Sre) Yhteenveto vaikuttavuudesta

Suomen hallituksen (2008–2011) toimesta toteutettiin ensimmäistä kertaa selkeästi ruokaan kohdistuva ohjelma. Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishjelma (Sre) toi eri ministeriöt saman pöydän ääreen edistämään suomalaista ruokakulttuuria. Ohjelman päätavoitteet oli määritelty ennen ohjelman aloittamista. Asetetut tavoitteet saavutettiin ja osin jopa ylitettiin. Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishjelmalle luotu hallintomalli antoi oppia toimintatavoista, joilla yhteiset tavoitteet voidaan saavuttaa. Kolmivuotinen ohjelma vei ruokakulttuuria palan matkaa eteenpäin. Se myös osoitti, että tavoitteisiin pääseminen ja jatkuvuuden varmistaminen vaativat systemaattista ohjausta.

Tavoitteet

Valtion budjettirahalla (mom.30.20.47/ 500 000€/ä, 1,5 htv) toteutettiin hallituksen Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishjelma vuosina 2008–2011. Ohjelman tavoitteena oli ruoan ja ruoan tekijöiden arvostuksen kohottaminen, lähi- ja luomuruoan edistäminen, ravitsemuskäyttötymisen ohjaaminen, laadun kehittäminen sekä kansainvälistymisen edistäminen. Ohjelman kohderyhmät olivat lapset ja nuoret, perheet ja päättäjät.

Tulokset

1. Arvostus ruokaa ja ruoan tekijöitä kohtaan

Arvostus ruokaa kohtaan oli jo ohjelman alussa korkealla eikä muuttunut tämän lyhyen ohjelman aikana. Suomalaisten asenteet pientuottajuuteen, paikallisen (lähi)ruoan ja suomalaisen luomuruoan suhteen sen sijaan paranivat ohjelman aikana. Siihen oli vaikuttamassa ohjelman lisäksi monien toimijoiden aktiviteetit sekä luonnollisuutta ja alkuperää arvostavat trendit. Sre:ssä tehdyt tutkimukset ja mittarit luovat pohjan ruoan ja ruoan tekijöiden arvostuksen systemaattiselle mittaukselle sekä eri osa-alueisiin vaikuttamiselle myös tulevina vuosina. Työn jatkaja LaatuKetju.

2. Kouluruokailu ministeriöiden yhteiseksi asiaksi

Ohjelma alkoi Kouluruokavaalit-kampanjalla kuntavaalien 2008 kynnyksellä. Kouluruokailun arvostuksen kohottamiseen tähtäävä Kouluruokavaalit -kampanja on suurin Suomessa kouluruoan hyväksi tehty yhteinen tempaus. Vetoimuksen kouluruokailun puolesta allekirjoitti 5 ministeriä, 2 hallituksen politiikkaohjelmaa ja 20 toimijaa. Kouluruoka saatiin näyttävästi kuntapäätäjien tietoisuuteen ja valtuustosalien esityslistoille. Kouluruoka säilyi läpi ohjelman tärkeänä teemana. Hankkeissa kehitettiin uusia menetelmiä, työkaluja paremman kouluruokailun puolesta. Hankkeiden tulosten levittämiseen on haastettu Vanhempainliitto, Lapsiasiavaltuutettu ja Suomen Lasten Parlamentti. Hanketoimijat jatkavat työtä osittain omissa toiminnoissaan.

3. Kestävät julkiset ruokapalvelut

Yhteistyössä useiden organisaatioiden kanssa tehtiin päättäjävaikeuttamista sekä kouluruokailun että muun julkisen ruokapalvelun puolella. Ydinviestinä oli, että julkisten ruokapalveluiden on toimittava esikuvana niin ympäristön, sosiaalisen kuin taloudellisenkin kestävyuden edistämässä.

Sre panosti julkisten keittiöiden kestäviin valintoihin. Tutkimuksin ja selvityksin ohjelma teki näkyväksi hankintojen puutteellisuuden ja toisaalta palkitsi onnistumisia esim. ATERIAteko-palkinnon avulla. Demos Helsingin ja Sitran kanssa yhteistyössä järjestetyt Peloton-työpajat kehittivät kestävyden käytäntöjä portinvartijatahoille (kauppa, media, kotitalousopettajat). Työlle ei ole määritelty jatkajaa.

4. Kestävä ja vastuullinen ruokailu kotona

Vastuullinen ruokailu tuotiin myös kuluttajien tietoisuuteen. Ennen viestinnän aloitusta selvitettiin, mitä kuluttaja ajattelee aiheesta, mikä häntä motivoi ja mikä hämmentää. Luotiin viisi helppoa teesiä, joita levitettiin Hyvinsyöjä -viestintäkampanjan avulla. Kotitalousopettajat ry vie Hyvinsyöjä-teemaa kouluihin syksystä 2011.

5. Ruokaosaamista päiväkodista yliopistomaailmaan

Makukoulu on yksi parhaista uusista ravitsemuskäyttäytymisen ja ruokaosaamisen menetelmistä. Sitä oli kehitetty jo aiemmin, mutta hajanaisesti. Sre otti heti ohjelman alussa tavoitteekseen Makukoulun systemaattisen levittämisen suomalaiseen koulu- ja päiväkotijärjestelmään. Makukoulu saatiin konseptoitua niin, että jokainen halukas päiväkotijärjestelmä ja alakoulu voi alkaa sitä toteuttaa jo syksyllä 2011. Makukoululle luotiin myös kerhotoiminnan malli ja materiaalit. Makukoulun kehittämistyötä jatkaa mm. Keski-Suomen sairaanhoitopiiri STM:n rahoituksella.

Ohjelma otti myös kantaa kotitalousopetuksen puolesta tuntijakouudistuksen yhteydessä. Yhteistyö kotitalousopettajien kanssa oli tiivistä. Ohjelma oli mukana myös muiden ruoan ammattilaisten tapahtumissa ja edisti moniammatillisten yhteisöjen syntymistä.

Sre on pääyhteistyökumppanina Heureka "Syödään yhdessä" näyttelyssä. Näyttely konkretisoi lapsille ja nuorille Sre:n pääteemat mitä, millä seurauksilla ja millä mielellä syömmme. Näyttely on avoinna syksyyn 2011.

Sre lahjoitti puuttuvat varat ruokakulttuurin professuurin perustamiseen. Ruokakulttuurin professuuri on yksi merkittävimmistä ruokakulttuurin kehittämiseen liittyvistä kansallisista panostuksista. Työ jatkuu Helsingin yliopistossa.

6. Yhteiset teemat saivat näkyvyyttä

Ohjelman ja monien toimijoiden kahden toimintavuoden pääteemat, "Yhdessä syöminen" ja "Kestävä, vastuullinen keittiö", löivät läpi mediassa. Yhdessä syöminen arvo ja ruoan henkiset vaikutukset saatiin laajaan keskusteluun. Media-analyysi vahvisti, että molempien aiheiden julkisuus kasvoi tasaisesti ohjelman edetessä.

Puhe ruoasta, lähiruoasta ja kouluruoasta (julkisista ruokapalveluista) lisääntyi ohjelman aikana valtavasti. Ohjelma sai aikaan vähintään yli 750 artikkelia 250:ssä mediassa ja tavoitti 140 miljoonaa toimituksellisen median kuluttajaa (lehdet, verkko, tv, radio).

7. Ruokakulttuuria maakuntiin

Sre tuki alueellisen ruokakulttuurin tapahtumia. Eri puolille Suomea syntyi lukuisia slow food ja ruokakulttuurikerhoja. Alueelliset toimijat aloittivat yhteistyön ja esiintyivät yhdessä maakunnallisen omaleimaisen ruokakulttuurin puolesta parissa kymmenessä tapahtumassa ympäri Suomen.

8. Ruokadiplomatiaa

Ruokakulttuuri nostettiin osaksi julkisuusdiplomatiatyötä. Suomen edustustot ja kulttuuri-instituutit aloittivat ruokakulttuurihankkeita, edustustokokkeja ja protokollahenkilöitä koulutettiin ja valmistettiin aineistoa suomalaisesta ruokakulttuurista kansainvälisiin kohtaamisiin.

9. Muutosprosessit saatiin hyvään alkuun

Ruoan moninaisia merkityksiä paitsi kulttuurin, myös ympäristön, työllisyyden, aluetalouden, huoltovarmuuden, kansanterveyden kannalta alettiin päättäjien keskuudessa ymmärtää paremmin.

Useilla tahoilla tiedostettiin julkisen puolen valta ja vastuu ja aloitettiin muutosprosessit suomalaisen ruoan ja ruokakulttuurin puolesta. Ohjelmassa saadut opit kirjattiin myös Ruokastrategia 2030 tavoitteisiin. Ruokastrategian toimeenpanijat ovat osaksi määrittelemättä.

10. Ruokakulttuurityön jatko

Sre:n rahoittamat hankkeet ja ohjelmassa sovitut toimet saatiin loppuun kevään 2011 aikana. Monilla Sre:ssä kehitetyillä toimilla on jatkaja: makukoulu vakiintuu, professori astuu virkaansa, arvostuksen kehittämistä mitataan...

Ohjelma osoitti, että ilman organisoitua yhteistyötä ei pystytä rakentamaan vaikuttavia kokonaisuuksia, joilla on jatkuvuutta. Sre osoitti, että tuloksekas yhteistyö vaatii yhteistyötä ohjaavan resurssiin.

Hallintomalli

Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishjelman toimintaan vaikutti neljä asiaa:

1. Toimiva yhteistyömalli

Ohjelman tavoitteet oli asetettu hallitusohjelmassa. Ohjausryhmässä oli mukana kaikkien ministeriöiden sekä ruokaketjun edustajat. Yhteistyö oli ohjenuorana myös kaikissa ohjelman toimissa ja hankkeissa. Heti ohjelman alussa kutsuttiin lukuisat Suomessa ruokakulttuuria edistävät tahot yhteen pohtimaan toimia, joilla tavoitteet voidaan saavuttaa. Jo tehty työ huomioitiin, ja päällekkäisyyksiä vältettiin. Ohjelmatoimintaan jätettiin väljyyttä joka mahdollisti sen että ohjelman aikana voitiin ottaa mukaan myös uusia tahoja, jotka veivät keskeisiä asioita eteenpäin. Lähes kaikki toimenpiteet tehtiin yhdessä muiden toimijoiden kanssa, jolloin saatiin suurempi näkyvyys ja muita synergiaetuja. Sre ei tehnyt päällekkäistä työtä jo olemassa olevien organisaatioiden tai toimintojen kanssa

2. Selkeät tavoitteet ja mittarit

Ohjelman alussa luotiin selkeät tavoitteet ja mittarit, joita seurattiin. Samat mittarit ovat käytössä myös ohjelman päättymisen jälkeen. Vuosittaiset teemat ja suunnitelmat luotiin alkuperäisten tavoitteiden mukaisesti, tekeminen oli johdonmukaista ja suunnitelmia noudatettiin.

3. Rajattu kohderyhmä, yhteiset viestit

Ohjelman alussa päätettiin rajata päätoimet kahteen kohderyhmään: päättäjiin ja lapsi-nuoriin. Yhteisistä viesteistä päätettiin ja niissä pysyttiin.

4. Ilon ja innovatiivisuuden ilmapiiri

Hanketoiminnan vaarana on monesti se, että hankkeen hallinnointi ja byrokratia nousee pääasiaksi. Sre:n alussa kirjattiin tekemisen hengeksi kolme asiaa: ilo, innovatiivisuus ja intohimo. Näistä kolmesta i:stä ei luovuttu. Myös yhteistyökumppanuudet rakentuivat osin näiden kriteerien mukaisesti, yhteistyökumppaneiksi valikoitui osaavia, innostuneita ja innovatiivisia tahoja, joilla oli intohimo toimia samojen päämäärien eteen.